

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни
підготовки студентів освітнього ступеня магістр
Спеціальність 081 Право
01 Спеціалізація: Публічна Служба

Івано-Франківськ,
2017 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Навчально-науковим Юридичним інститутом Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

К.ю.н., викладач кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Пташник І.Р.

Обговорено та рекомендовано до видання Вченою радою Навчально-наукового Юридичного інституту

18 лютого, протокол № 2

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів напряму 081 «Право».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є широке коло теоретичних та практичних питань, що стосуються національно-правових і специфічних міжнародно-правових інструментів, які забезпечують функціонування Європейських Співтовариств та ЄС, регулюють їх відносини з країнами-членами та узагальнюють досвід європейських держав у галузі економічної, політичної та соціально-культурної інтеграції.

Право ЄС – це система правових норм, які регулюють процес європейської інтеграції, порядок створення і функціонування європейських владних інститутів та пов'язані з цим суспільні відносини.

Також вивчення європейського права дозволяє засвоїти практичні поради стосовно вміння укладати договори, відстоювати права та свободи людини і громадянина у внутрішньодержавному правопорядку з використанням правових актів Європейського Союзу, розуміти структуру даної організації.

Міждисциплінарні зв'язки:

Дисципліна «Право та інститути Європейського Союзу» органічно пов'язана з теорією держави та права, історією держави та права, конституційним (державним) правом зарубіжних країн; конституційним, адміністративним, кримінальним та іншими галузями права, з комплексними галузями права: екологічним, митним, транспортним і рядом інших.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Змістовий модуль 1. «Право Європейського Союзу. Загальна характеристика. Основні інституції ЄС».
2. Змістовий модуль 2. «Окремі галузі права ЄС»

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою дисципліни** «Право Європейського Союзу»: розкрити суть, принципи та основні поняття якісно відмінної від національного права галузі міжнародного права; сформувати у студентів цілісне уявлення про засади міжнародно-правового регулювання європейського права, сформувати комплексні теоретичні знання і практичні навички оперування міжнародними нормами, уміння досліджувати міжнародні договори та інші джерела права міжнародної спільноти.

Оскільки більшість світових досягнень у галузі права знайшли своє концентроване відображення у праві Європейського Союзу, вивчення цього якісно нового, наднаціонального права має велике значення для вдосконалення системи вищої юридичної освіти в Україні. Воно певною мірою підводить підсумок розвитку сучасного права, його принципів, методів регулювання суспільних відносин і формує тенденції щодо його подальшого вдосконалення.

Курс права Європейського Союзу є відносно новою складовою у підготовці фахівців з юриспруденції. Незважаючи на те, що пропонується курс невеликий за обсягом, студенти повинні засвоїти значний масив джерел і літератури. В програмі враховано тісний взаємозв'язок права Європейського Союзу з іншими юридичними дисциплінами, такими як конституційне право, міжнародне право, державне право зарубіжних країн. У той же час проводиться відмежування предмету вивчення права Європейського Союзу від суміжних правових дисциплін.

1.2. **Завдання навчальної дисципліни** «Право Європейського Союзу» полягає в системному і комплексному підході до вивчення суті і змісту міжнародно-правових явищ, визначення їх ролі і місця в системі сучасних міжнародних відносин.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Право Європейського Союзу» є:

- **ознайомлення** студентів з історичними передумовами виникнення Європейського Союзу, структурою та компетенцією його органів влади.;

- *формування* навичок орієнтування у правових засадах спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу;
- *виклад фактичного матеріалу* в обсязі, передбачуваному навчальною дисципліною.
- *ознайомлення* з історією, сучасним станом та правовими засадами стосунків України – ЄС та їх реалізацією.
- *опанування* поняттями, принципами, джерелами, системою права Європейського союзу;
- *дослідження* основ правового становища людини та громадянина у Європейському Союзі.
- *ознайомлення* з основними інституціями ЄС, їх роллю та повноваженнями в існуванні ЄС.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- предмет та метод дисципліни, її роль у підготовці магістра;
- основні теоретичні конструкції дисципліни, її співвідношення з відповідними категоріями міжнародного права та національного права держав;
- передумови створення Євросоюзу та засади формування права Євросоюзу;
- поняття та структуру права Європейського Союзу, перспективи його розвитку;
- особливості регулювання та види відносин, заснованих на праві Європейського Союзу;
- кваліфікаційні характеристики європейського права; зміст та сферу дії цього права;
- роль Європейського Союзу у правовому регулюванні європейської інтеграції;

- будову органів Європейського Союзу, основні повноваження, форми та методи діяльності Європейського парламенту, Ради, Євро комісії, Суду та Рахункової палати.

- вміти

- визначати правову природу Європейського Союзу та Європейських співтовариств;

- розрізняти джерела первинного та вторинного права Європейського Союзу, визначати особливості їх юридичної природи та механізму застосування;

- аналізувати основні положення Маастрихтських та Амстердамських угод, давати їм правову оцінку;

- визначати позитивні та негативні аспекти розширення Євросоюзу, перспективи вступу до ЄС;

- аналізувати основні положення Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, визначати шляхи подальшої співпраці;

- орієнтуватися у сучасній міжнародній ситуації та в особливостях міжнародних відносин;

- висловлювати своє бачення перспектив європейської інтеграції та місце України у цих процесах.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3.0 кредитиЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. «Право ЄС. Загальна характеристика. Основні інституції Європейського союзу».

Тема 1. Європейське співтовариство та Європейський Союз. Правовий статус держав – членів ЄС.

Зародження та розвиток ідей європейської єдності. Витоки європейської ідеї. Панєвропеїзм ХХ сторіччя. Європа на шляху інтеграції. Передумови виникнення Європейських Співтовариств. Ідеї Монне. План Шумана. Початок європейської інтеграції. Європейське співтовариство вугілля і сталі. Римські договори. Заснування ЄЕС і Євроатому. Маастрихтський договір 1992 р., та утворення Європейського Союзу. Амстердамський договір. Еволюція Європейського Союзу та європейського права. Ніццький договір 26.02.2001 р. Дискусії щодо європейської конституції. Лісабонський договір 2007 р.

Субсидіарність. Обов'язки держав-членів щодо Співтовариства. Примусове здійснення обов'язків держав-членів.

Тема 2. Основні, похідні та неписані джерела права ЄС. Дія норм права ЄС.

Поняття та визначення права Європейського Союзу. Структура права Європейського Союзу. Співвідношення європейського права та права Європейського Союзу. Право Європейського Союзу в системі міжнародного права. Поняття джерела європейського права. Система джерел європейського права.

Право Європейського Союзу, внутрішньодержавне (національне) право та міжнародне право: співвідношення та взаємодія. Принципи права Європейського Союзу. Первинне законодавство. Визначення первинних джерел. Координування первинних джерел. Юридична сила первинного законодавства.

Похідне законодавство. Постанови ЄС. Директива. Ознаки директиви. Транспозиція директив. Рішення. Необов'язкові акти. Прецедентне право Суду Європейського Союзу.

Нетипові акти. Односторонні акти. Договірні акти. Додаткове законодавство. Офіційні угоди. Акти, які ухвалюють держави-члени за спільною згодою. Зовнішні джерела. Угоди, укладені Співтовариством. Угоди, що "пов'язують" Співтовариство. Договори, що укладаються співтовариствами з міжнародними організаціями і третіми державами.

Співвідношення права Європейського Союзу з національним правом держав-членів. Розподіл повноважень між Співтовариством і державами-

членами. Пряма дія права ЄС. Доктрина прямої дії права ЄС. Пряме застосування права ЄС. Принцип верховенства права ЄС. Умови верховенства права ЄС. Принцип пропорційності та субсидіарності у праві Європейського Союзу. Право ЄС — погляд крізь національну призму. Юридична сила дії правових норм ЄС. Наслідки верховенства. Адекватне відшкодування. Відповідальність держави в разі порушення права ЄС. Наслідки підсудності. Мінімальна підсудність. Посилена підсудність.

Тема 3. Європейський Парламент та Рада Європейського Союзу.

Еволюція Європейського Парламенту. Місце Європейського парламенту в системі органів Європейського співтовариства. Формування Європейського парламенту. Функції та повноваження Європейського парламенту. Структура й організація роботи Європейського парламенту. Голова Європейського парламенту: порядок обрання та повноваження. Склад та порядок формування Бюро Європейського парламенту. Його повноваження. Комісії Європейського парламенту.

Політичні групи та парламентські комітети. Політичне управління, бюджет і законодавство.

Статус Ради Європейського Союзу. Місце Ради в системі органів Європейського Союзу. Склад і порядок формування Ради Європейського Союзу. Повноваження Ради Європейського Союзу: обсяг і зміст. Загальна та спеціальна Рада Європейського Союзу. Посада голови Ради Європейського Союзу та порядок її заміщення. Комітет постійних представників (КОРЕПЕР). Сесії та засідання Ради. Порядок роботи та прийняття рішень. Особливості прийняття актів у Раді Європейського Союзу на основі одноголосності та кваліфікованої більшості. Прийняття актів у рамках Європейського Співтовариства (або першого стовпа ЄС). Прийняття актів у рамках спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗБП, або другого стовпа ЄС). Прийняття актів у рамках співробітництва в сфері охорони порядку та кримінального правосуддя (або третього стовпа ЄС). Відповідальність Ради Європейського Союзу.

Тема 4. Європейська Комісія. Судові органи ЄС. Допоміжні інституції ЄС.

Місце Європейської комісії в системі органів Європейського Союзу. Склад, порядок формування та повноваження Європейської Комісії. Правовий статус членів Європейської Комісії. Гарантії їхньої незалежності. Голова Європейської Комісії та його основні повноваження. Правовий статус заступників голови та комісарів Європейської Комісії. Генеральні директорати

та інші структурні підрозділи Європейської Комісії. Політична відповідальність Європейської Комісії.

Модель "уряду". Функції та повноваження. Договірні положення. Законодавчі повноваження Комісії. Делегування функцій Ради та принципи роботи.

Організаційно-правова структура судової системи Європейського Союзу. Основні принципи та правила судового провадження. Порядок формування Суду Європейських Співтовариств. Розмежування юрисдикції Суду Європейських Співтовариств і Суду першої інстанції.

Економічний і соціальний комітет. Комітет регіонів. Науково-технічний комітет Євратому. Економічний і фінансовий комітет. Комітет митного кодексу. Транспортний комітет. Комітет зайнятості. Функції комітетів.

Банківська система ЄС.

Змістовий модуль 2. «Окремі галузі права ЄС».

Тема 5. Основні свободи внутрішнього ринку Європейського Союзу.

Поняття внутрішнього ринку в праві Європейського Союзу. Вільних рух товарів. Заборона митних зборів та еквівалентних їм платежів. Заборона дискримінаційного внутрішнього оподаткування. Заборона кількісних обмежень. Обмеження експорту.

Вільний рух осіб. Вільний рух працівників. Свобода заснування та економічної діяльності.

Вільний рух послуг. Свобода отримання послуг. Вільний рух капіталів і платежів.

Тема 6. Європейська політика сусідства (European neighborhood policy)

Особливості становлення Європейської політики сусідства. Інструменти європейського сусідства та партнерства. Розвиток східного партнерства ЄС. Переваги Європейської політики сусідства. Документація Європейської політики сусідства.

Підписання Угоди про партнерство і співробітництво між ЄС та Україною. План дій Україна -ЄС.

Підписання Угоди про асоціацію з ЄС 2014 року. Особливості Угоди.

Країни - члени Європейської політики сусідства.

Тема 7. Митне та податкове право ЄС. Торгове право ЄС.

Поняття митного права. Джерела митного права. Митні збори. Податки з обороту. Акцизи. Сільськогосподарські збори. Демпінгові збори. Митний союз: мета створення та напрями діяльності. Скасування митних зборів між країнами — членами Митного союзу. Опосередковане оподаткування. Загальний митний

тариф. Митний кодекс Європейського Союзу. Митна територія. Митні режими. Митні формальності під час ввезення товарів на митну територію Європейського Союзу. Привілейовані операції. Митний борг. Оскарження дій митної влади.

Поняття податкового права Європейського Союзу. Джерела податкового права. Засновницькі угоди. Регламенти. Директиви. Рішення. Рішення суду Європейських Співтовариств. Міжнародний договір.

Правова доктрина. Поняття податкової системи. Види податків. Правове регулювання податків.

Загальна торгова політика і торгове право ЄС. Джерела торгового права ЄС.

Регулювання імпорту товарів. Регулювання експорту товарів. Квотування і ліцензування. Система захисних торгових заходів в ЄС.

Тема 8. Трудове і соціальне право Європейського Союзу.

Основні етапи розвитку трудового та соціального права ЄС. Соціальна політика Європейського Союзу та її основні моделі. Заборона дискримінації в сфері трудового та соціального права ЄС. Регламентація робочого часу та часу відпочинку в праві ЄС. Охорона праці. Права працівників у разі їх звільнення.

Право працівників Європейського Союзу на участь в управлінні підприємством. Соціальне забезпечення в Європейському Союзі.

Тема 9. Захист прав людини в ЄС. Право зовнішніх зносин ЄС.

Становлення та розвиток захисту прав людини в ЄС. Місце принципу поваги прав людини в договорах Євросоюзу з третіми країнами. Європейське громадянство. Хартія основних прав Європейського союзу. Інституційний механізм Європейського Союзу в сфері захисту прав людини.

Гармонізація законодавства в ЄС.

Міжнародна правосуб'єктність Європейського Союзу. Договірна практика Європейського Союзу.

Рекомендована література та джерела для опрацювання

1. Бирюков М.М. Европейское право: Курс лекций: Учеб. пособие для студ. вузов, обучающихся по направлениям подгот. и спец. «Международные отношения» и «Регионоведение» — М. : Омега-Л, 2006. — 126с.
2. Грицяк І.А. Право та інституції Європейського Союзу: Навч. посібник / Національна академія держ. управління при Президентові України. Центр правових та підприємницьких досліджень. - 2. вид., доп. - К.: К.І.С., 2006. - 300с. - Бібліогр.: с. 293-294.
3. Гудзь М.В., Гудзь П.В. Загальний курс європеїстики: Навч. посіб. — Донецьк : Юго-Восток, 2006. — 274с.
4. Європейський Союз: Словник-довідник / Марина Марченко (ред.-упоряд.). — 3. вид., оновлене — К. : К.І.С., 2006. — 140с.
5. Європейський Союз: основи політики, інституційного устрою та права: Навч. посіб. // Видавець – Товариство Карла Дуйсберга; Упоряд. Ін-т євро політики, Берлін; Наук. ред. В. П'ятницький. – Вид-во «Заповіт», 2003.
6. Кордон М.В. Європейська та Євроатлантична інтеграція України. 2-ге видання. Навч. посібник. – К: Центр учбової літератури, 2010. – 172 с.
7. Опришко В.Ф., Омельченко А.В., Фастовець А.С. Право Європейського Союзу. Загальна частина: Підручник для студ. вищих навч. закладів / Київський національний економічний ун-т / Віталій Федорович Опришко (відп.ред.), — К. : КНЕУ, 2002. — 460с.
8. Свобода П. Вступ до європейського права: Укр. вид. у співпраці з Олесем Андрійчуком / (пер. з чес.). — К.: К.І.С., 2006. — 280с.
9. С. Ю. Кашкин [и др.]; отв. ред. С. Ю. Кашкин. Право Европейского Союза: учеб. пособие / М.: ТК Велби. Изд-во Проспект, 2008. – 304 с.
10. Офіс Ради Європи в Україні [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт.- Режим доступу: <http://www.coe.kiev.ua/hr/index.htm>

11. Сайт Європейського Союзу. [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.europa.eu.int>

12. Доступ до законодавства Європейського Союзу [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>.

13. Верховна Рада України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

14. Президент України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>

15. Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання:екзамен.

5. Засоби діагностики успішності навчання усне опитування, письмове експрес –опитування, розв’язання задач, виконання тестів, складання блок-схем і таблиць.